KU LEUVEN

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE

Nota

Scherpenheuvel-Zichem & Bekkevoort
Windturbine-project WND0735

Programma van Maatregelen

Johan Claeys

2017

Inhoudstafel

1 Administratieve gegevens 3
2 Programma van maatregelen 3
2.1 Aanleiding vooronderzoek 3
2.2 Conclusies bureaustudie 4
2.3 Impact geplande werkzaamheden 4
2.4 Advies vervolgonderzoek 4
2.5 Vraagstelling en onderzoeksdoelen 5
2.6 De onderzoeksstrategie en personeelsvereisten 5
2.7 Tijd- en kostenraming 6

1 Administratieve gegevens

Projectcodes:	Bekrachtigde archeologienota met uitgesteld traject: 1823 Landschappelijk booronderzoek: 2017K174 Proefsleuvenonderzoek: 2017L59
Betrokken actoren:	Johan Claeys (erkend archeoloog 2017/180): projectleider-archeoloog Bart Vanmontfort (erkend archeoloog 2016/100): archeoloog-assistent en aardkundige
Locatie:	Deelgebied WT-1: zuiden van Vierbunderweg, Scherpenheuvel-Zichem Deelgebied WT-2: tussen Ballaarstraat en Weverstraat, Bekkevoort
Lambert coördinaten	(bounding box coördinaten – Lambert 72) Deelgebied WT-1 ZW: x = 193 071,19 m / y = 183 214,70 m NO: x = 193 276,30 m / y = 183 504,89 m Deelgebied WT-2 ZW: x = 194 049,41 m / y = 182 976,73 m NO: x = 194 237,47 m / y = 183 283,20 m
Kadastrale gegevens:	Deelgebied WT-1: Scherpenheuvel (Scherpenheuvel-Zichem) / Afdeling 6 / Sectie E / perceelnrs. 56B2 en 56P2 Deelgebied WT-2: Assent (Bekkevoort) / Afdeling 2 / Sectie E / Perceelnrs. 104C en 105G
Oppervlakte van het terrein:	ca. 8.400 m², waarvan – op basis van het Programma van Maatregelen van archeologienota 1823 – ca 4.000 m² met impact op het eventueel aanwezige archeologische bodemarchief

2 Programma van maatregelen

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De initiatiefnemer plant de bouw van twee windturbines met bijhorende infrastructuur langsheen de E314, één in Scherpenheuvel-Zichem (WT-1) en één in Bekkevoort (WT-2). Omdat hierbij bodemingrepen noodzakelijk zijn en de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem meer dan 5.000 m² bedraagt, is de initiatiefnemer verplicht een bekrachtigde archeologienota/nota bij deze stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te voegen.

Er werd aanvankelijk een archeologienota met uitgesteld traject opgesteld (1823) en bekrachtigd door het Agentschap Onroerend Erfgoed, vermits het juridisch en economisch onwenselijk was om voorafgaand aan de ontvangst van de stedenbouwkundige vergunning verder archeologisch onderzoek uit te voeren.

2.2 Conclusies vooronderzoek

Op basis van het bureauonderzoek (2016L333) kon geconcludeerd worden dat er binnen het plangebied een gerede kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen.

De aanvullende onderzoeken bestonden uit een landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen (2017K174) en een proefsleuvenonderzoek (2017L59). Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kon vastgesteld worden dat de (paleo)bodem niet intact bewaard is, waardoor de kans op het aantreffen van in situ steentijdvindplaatsen erg klein was. De bewaartoestand van de bodem had echter geen of weinig invloed op de kansen op het aantreffen van sporenarcheologie. Daarop werd beslist om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Bij dit onderzoek werden ter hoogte van de werkvlakken van deelgebieden WT-1 (Scherpenheuvel-Zichem) en WT-2 (Bekkevoort) 25 sporen gedocumenteerd. De sporen werden telkens aangetroffen ter hoogte van de tijdelijke/permanente werkvlakken van de turbines zelf. Een deel van de sporen kan rechtstreeks in verband geplaatst worden met de agrarische uitbating van de percelen (drainagegreppels en een mogelijke drenkpoel). Een cluster paalkuilen in WT-1 is geïnterpreteerd als de restanten van een kleine constructie langs de oostelijke rand van het perceel, mogelijk een schutting/onderkomen voor vee, te dateren in de nieuwe tijd. In WT-2 zijn drie houtskoolmeilers aangesneden en bemonsterd in de oostelijke helft van het deelgebied. Deze meilers konden door een gebrek aan vondstmateriaal vooralsnog niet gedateerd worden, maar stammen ten laatste uit de periode eind 18^{e} - begin 19^{e} eeuw. Verder onderzoek op deze meilers kan ons bijkomende informatie opleveren omtrent de uitbating van het bos dat zich tot in de 19e eeuw uitstrekte tussen Scherpenheuvel en Assent.

2.3 Impact geplande werkzaamheden

De geplande werkzaamheden in de zones waar de bovenvermelde sporenclusters zijn aangetroffen bestaan uit ontgravingen tot ca. 40 cm onder het maaiveld (Figuur 1-2). Aangezien het sporenvlak tijdens de aanleg van het proefsleuvenonderzoek zich op een diepte variërend tussen 35 en 50 cm bevond, kan gesteld worden dat de aanwezige sporen hetzij net niet, hetzij oppervlakkig worden aangesneden. Een voldoende bufferende tussenlaag is echter zeker niet aanwezig.

Bovenop deze afgraving wordt een geotextiel en geogrid geplaatst en afgewerkt met een laag van 40 cm fijn steenpuin. Na de bouw van de windturbine wordt ter hoogte van de tijdelijke werkvlakken het steenpuin, de geogrid en geotextiel verwijderd, de uitgegraven aarde teruggeplaatst en de akker in zijn oorspronkelijke toestand hersteld. Ter hoogte van de permanente werkvlakken blijft het steenpuin aanwezig. Er kan hieruit geconcludeerd worden dat minstens een deel van de sporen bewaard zullen blijven in de ondergrond, maar dat schade aan het bodemarchief niet uit te sluiten is.

2.4 Advies vervolgonderzoek

Los van de impact van de werkzaamheden op het bodemarchief, worden de aangetroffen archeologische sporen niet als behoudenswaardige vindplaatsen ingeschat. De potentiële kenniswinst bij het uitvoeren van verder archeologisch terreinonderzoek weegt niet op tegen de kosten van verder onderzoek. Dit advies stelt noch de opdrachtgever, noch de aannemer,

vrij van de archeologische meldingsplicht bij toevalsvondsten, zoals die in artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 is uiteengezet.

Aangezien een aantal onderzoeksvragen nog (ten dele) onbeantwoord bleven, houdt het advies in om de verzamelde monsters uit de houtskoolmeilers verder te laten analyseren. Dit vervolgonderzoek heeft geen gevolgen voor de realiteit op het terrein, waardoor de uitvoer van dit onderzoek niet gebonden is aan een opschorting van de vergunningsplichtige werkplannen.

2.5 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De monsters die verzameld zijn uit de houtskoolmeilers kunnen beschouwd worden als representatief voor de grotere cluster houtskoolmeilers die zich binnen dit deelgebied van het plangebied bevinden. Op basis van deze monsters moet het mogelijk zijn om een datering van deze sporen te bekomen (C14), om de gebruikte houtsoort(en) te bepalen en om de toegepaste werktechnieken te reconstrueren.

Houtskoolmeilers worden in verband gebracht met de ontginningsfase van een bepaald gebied of regio en kunnen veel informatie verschaffen over de historiek van het landschapsgebruik. Aangezien we niet over andere absolute dateringsargumenten beschikken, biedt de houtskool uit de monsters de mogelijkheid om deze ontginning door middel van een C14-datering in de tijd te plaatsen. Aanvullend kan het determineren van de aanwezige houtsoorten meer informatie verschaffen over de landschapshistoriek op lokaal en supraregionaal niveau, alsook over de evolutie van het bosmanagement.

De nota waarin de resultaten van dit onderzoek worden neergeschreven, dient tevens een antwoord te formuleren op onderstaande onderzoeksvragen:

- Wat is de datering van de houtskoolmeilers? Gaat het hier om één fase, om een langdurig, continu gebruik of om uiteenlopende historische periodes?
- Welke aanvullende kennis kan het anthracologisch onderzoek genereren over de landschapsontginning en de landschapshistoriek van de regio rondom het plangebied?
- Wat is het belang van deze site op regionaal niveau? Zijn er raakpunten of net discrepanties op te merken in vergelijking met andere meilerclusters in gelijkaardige landschappelijke context?

2.6 De onderzoeksstrategie en personeelsvereisten

De opdracht omvat:

- Het verwerken van in totaal 4 emmers van elk 5 liter sediment via flotatie en zeven met het oog op het recupereren van het houtskool;
- De analyse van de houtskool, op basis van een door de onderzoeker te bepalen staalname uit elke context;
- Het prepareren en (laten) dateren van C14-stalen op basis van kortlevend hout uit drie monsters: S20, S21 en onderste vulling S23;
- Het rapporteren van de resultaten van het onderzoek, inclusief de beantwoording van de hierboven vermelde onderzoeksvragen.

Het anthracologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd door een archeobotanist met aantoonbare ervaring in de verwerking en rapportering van houtskoolmeilers. De C14-

datering dient te worden uitgevoerd door een erkend instituut. Op basis van de resultaten moet een nota worden opgemaakt die op basis van de richtijnen van de Code Goede Praktijk v.2.0 van Onroerend Erfgoed.

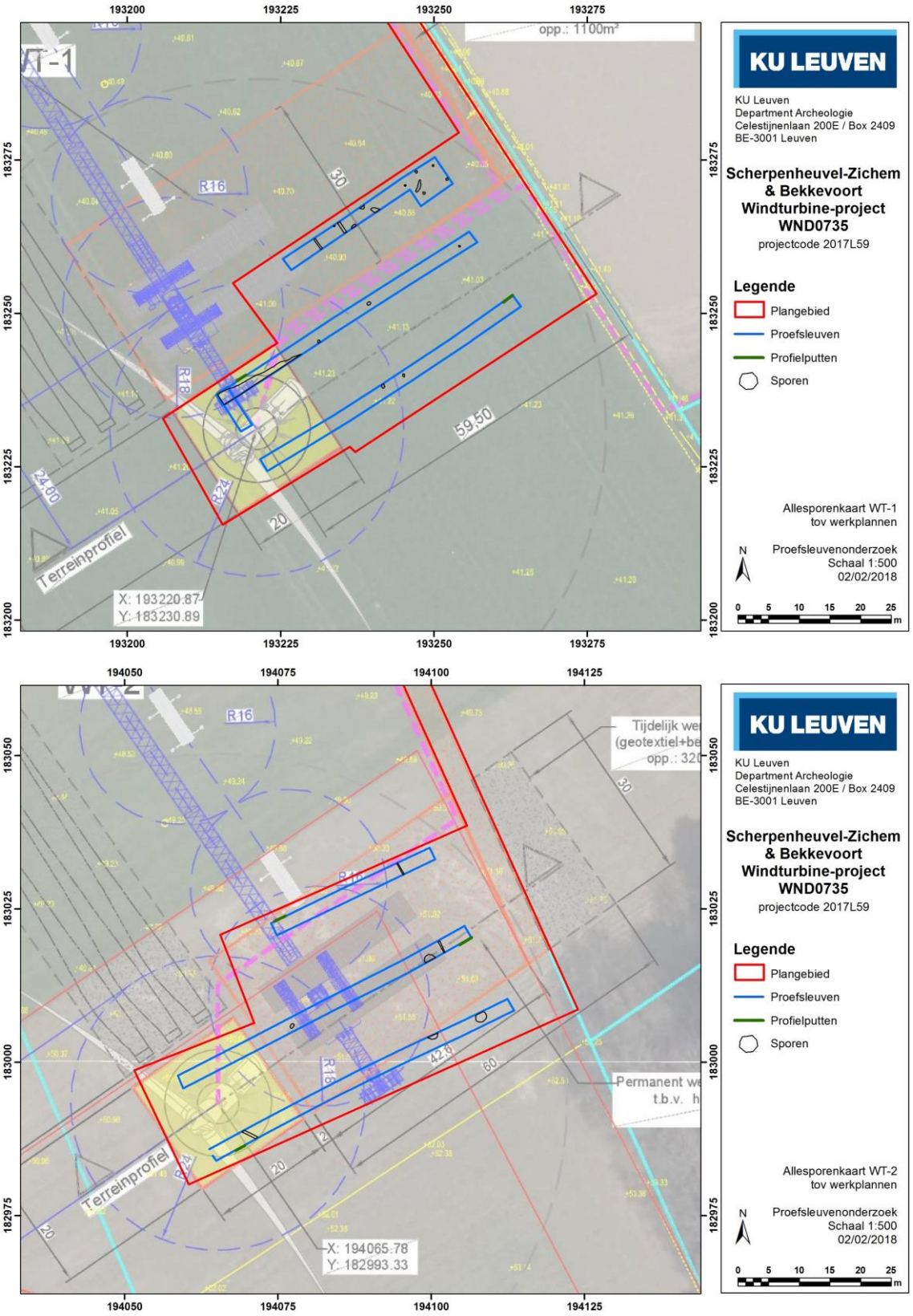
2.7 Tijd- en kostenraming

Voor het anthracologische onderzoek, bestaande uit bovenvermelde onderzoeksstappen, alsook de C14-dateringen en het opstellen van de nota wordt een bedrag van 5.500 € (excl. BTW) geraamd:

- Verwerking, analyse en rapportering anthracologisch onderzoek: 3.500 €;
- Uitvoering en rapportering 3 C14-dateringen: 1.250 €;
- Opstellen en indienen nota: 750 €.

Voor de uitvoeringstermijn wordt een periode van 4 maanden geraamd na de gunning:

- 3 maanden voor de uitvoer van de anthracologische analyses en rapportage;
- (C14-dateringen kunnen in de loop van die 3 maanden worden bekomen);
- 1 maand voor het opstellen en indienen van de nota.

Figuur 1. De allesporenkaarten geplot op de werkplannen. De zones met de turbines zelf (geel) worden minimaal 3 m diep uitgegraven. In de rest van de zones wordt er tot 40 cm onder het maaiveld afgegraven, wat overeenkomt met het te verwachten sporenvlak.